

'In de Grote Kerk van Breda trof ik in 1990 een waar drama aan'

'Uitbundige' prof

Prof. Joop van Stigt (73) neemt morgenmiddag in besloten kring afscheid als restauratie-architect van de Grote of O.L.-Vrouwekerk van Breda. Met zijn restauratie oogste de Delftse (TU) professor met het Mokumse accent lof van degenen die het puntgave resultaat bewonderden; anderen kritiseerden de uitbundigheid daarvan en vonden het allemaal te mooi om echt te zijn. In een in eigen beheer uitgebracht overzichtswerk, 'De restauratie van de Grote Kerk, 1991-2007', dat vrijdag in de handel komt, rechtvaardigt Van Stigt zijn opvattingen en werkwijze effectief, door het restauratieresultaat in woord en - uitbundig veel - beeld te presenteren. Erfgoedwethouder André Adank ontvangt morgen het eerste exemplaar.

Prof. Joop van Stigt verdedigt zijn restauratie van de Grote Kerk in woord en - veel - beeld.

door Leo Nierse
BREDA - "Iedereen heeft een mening, mijn tante heeft er ook een. Dat mag, maar als die mening niet met feiten onderbouwd is, kan ik er niks mee."
 Prof. Joop van Stigt gaat onmiddellijk in de tegenaanval, als hij herinnerd wordt aan de kritiek die hij van wetenschappelijke zijde op zijn restauratie kreeg. "Niet sober genoeg", oordeelden de mildsten van een groepje experts binnen de Rijksdienst voor de Monumentenzorg (nu RACM) in 2003. Sommige critici waren uitgesproken venijnig. Het acht meter hoge grafmonument van Engelbrecht I in de noordelijke koorgang zou 'onherkenbaar' uit de 'misdadig uitgevoerde restauratie' zijn gekomen. Had een 'grimmige metamorfose' ondergaan. Het gewelf van de Prinsenkapel zou er 'nooit zo hebben uitgezien' en de muurschildering van de *Annunciatie* (de Maria-aanzegging) zou nu 'veel te gaaf' zijn. Van Stigt had van de eeuwenoude muur- en pilaarschilderingen 'plakplaatjes' gemaakt. En aan de buitenkant was Breda's belangrijkste (go-

De Grote of O.L.-Vrouwekerk, begin jaren '90. Breda's grootste kunstschat oogde vervuld en verveerd en bleek door vocht zwaar aangetast. De natuurstenen balustrades waren bijvoorbeeld zo poreus geworden, dat ze met gas en ijzerdraad bij elkaar gehouden moesten worden.

tische) monument nooit zo spierwit geweest. „Ik ben niet bang voor kritiek, wel voor leugens”, zegt de 73-jarige bouwmeester kalm en zelfverzekerd. „Ik heb de Grote Kerk tot haar essentie teruggebracht. Daar heb ik niets aan toegevoegd. Heeft dat prachtige gebouw trouwens ook helemaal niet nodig. En niemand kan met recht beweren dat ik kunsthistorische blunders heb begaan. Bij elke restauratie was een historicus betrokken. Er is geen kerk in dit land die zo goed is voorbereid op haar restauratie. Dat kan ik zeggen zonder naast mijn schoenen te lopen, ge-

woon omdat ik een mierenneuker ben. Te uitbundig gerepareerd? Ik heb juist minder gedaan dan ik had kunnen doen.” Zijn toon wordt geen moment fel. Maar die 'plakplaatjes' hebben hem geraakt. Zozeer, dat die typering de motor werd van de verantwoordiging waaruit zijn boek is geboren. „Dat was 'n schaamteloze opmerking, gebaseerd op 'leugens van mensen die niet weten waar ze het over hebben.” Daarmee doelt de professor op een aantal auteurs in

het standaardwerk van Ger van Wezel over de Grote Kerk. Hij noemt ze 'die jongens van de kunsthistorie, naar wie je niet moet luisteren, want die hebben een beperkte blik. Geen verstand van techniek. „Tijdens de restauratie is er niet een die mij heeft aangesproken. Ik ken alleen hun rug.” Een voorbeeld van hun leugens? In hun boek staat dat ik grafzerken heb doorgezaagd. 't Is gewoon niet waar.” De mensen van de rijksdienst met wie hij wel daadwerkelijk heeft

1997: de Grote Kerk in haar herstelde glorie. Breda's 'Witte Dame' is terug van weggeweest.

foto's Architectenbureau J. van Stigt

samen gewerkt, prijst Van Stigt daarentegen als 'kanjers'. Zoals hij trouwens ook vol lof is over het Bredase stadsbestuur. „Dat heeft altijd alle subsidies voorgeschoten. Uniek. Er is geen andere gemeente in Nederland die dat ooit heeft gepresteerd.” Zijn rechterhand bij het herstel van de muur- en gewelfschilderingen, de Amsterdamse restaurateur Dick Schoonekamp noemt hij 'een groot kunstenaar, met een adembenemende precisie, die niets heeft be-

dacht of toegevoegd' aan kunstschatten als de *Annunciatie*-fresco of de met bladgoud ingelegde *arabesken* (gewelfschilderingen) van de Prinsenkapel. „Bovendien heeft Schoonekamp uitsluitend met waterverf gewerkt, dus alles kan worden teruggedraaid.” Da's andere koek dan het zoutzuur waarmee de restaurateur van 1860 het grafmonument van Engelbrecht I afwaste, maar voor de gevolgen waarvan Van Stigt van zijn critici de klappen kreeg.

En dan te bedenken dat de kerkbestuurders hem in '91 naar Breda haalden voor interieurverfraaiing. „Maar wat ik aantrof, was één groot drama. Het dak was rot, de muren kleetsnat. De kerk was een bak water. Die moest eerst wind- en waterdicht gemaakt worden. Anders had verdere restauratie geen enkele zin gehad.”

Prof. Joop van Stigt bij het grafmonument van Van Renesse. foto Ron Maglielse/het fotobuuro

Restauraties Grote Kerk

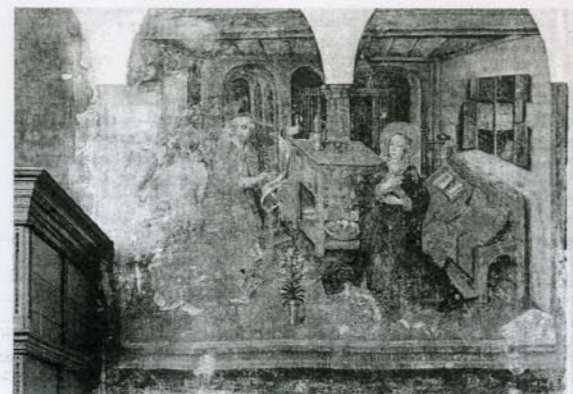
- ▶ 1694-1702 - herstel deel kerk en toren (nieuwe spits) na blikseminslag in de toren
- ▶ 1843-'80 - restauratie toren
- ▶ 1860-'64 - restauratie grafmonument Engelbrecht I van Nassau door P.H.J. Cuypers
- ▶ 1904-'68 - algehele restauratie van de kerk (tot 1956) en de toren (tot 1968)
- ▶ 1988 - restauratie vloer middenschip en hoge balustrade
- ▶ 1989-'92 - afbouw Kapittelzaal
- ▶ 1995-'98 - grote restauratie kerk en toren (à f 17 miljoen)
- ▶ 1998-'04 - rest. Prinsenkapel
- ▶ 2001 - rest. muurschilderingen in de lugo gewelven
- ▶ 2002-'03 - rest. vier grafmonumenten en acht epitafen
- ▶ 2005-'10 - restauratie laatste muur- en pilaarschilderingen
- ▶ 2008-'10 - aanv. rest. van laatste twee grafmonumenten

CV prof. Joop van Stigt

- ▶ geboren: 6 jan. 1934, A'dam
- ▶ 1954 - diploma avond-HTS
- ▶ 1961 - diploma Academie voor bouwkunst
- ▶ 1963 - eigen architectenbureau; nieuwbouw o.m. raadhuis Ter Aalst, Letterenfaculteit Leiden; restaureerde 20-tal kerkgebouwen w.o. Westerkerk en Oude Kerk te A'dam
- ▶ 1987-'99 - hoogleraar faculteit Bouwkunde van T.U. Delft; Wibautprijs Stad A'dam
- ▶ 1991-2007 - restauratiearchitect Grote Kerk Breda
- ▶ 1999 - Ridderorde Ned. Leeuw
- ▶ 2006 - Ridderorde v.d. Republiek Mali (onderwijs- en waterprojecten), plus pauselijke onderscheiding (St.-Silvester).

Herstelwerkzaamheden van de natuurstenen ornamenten aan de voet van de torenspits, in 1995.

De 15e-eeuwse fresco van de Maria-Boodschap in het noordertransept was in 1995 door vocht voor twee derde van de kerkmuur weggevreten.

Met vernuftige technieken is de schildering met stuclaag en al van de muur afgehaald en in een atelier minutieus gerepareerd.

Het gewelf van de Prinsenkapel herinnerde anno 1991 in niets aan de glorieuze Renaissancekunst waarmee de Nassau hun grafkapel decoreerden.

De gerestoreerde gewelfschilderingen ('arabesken') in de Prinsenkapel in 2004. Ook de Nassaukleuren blauw en goud zijn prominent teruggebracht.